

Zitting 1978–1979

14 626

Rapport onderzoek aanvoer vloeibaar aardgas (LNG) in Nederland

Nr. 28

VERSLAG VAN EEN MONDELING OVERLEG

Vastgesteld 22 februari 1979

De bijzondere commissie 14 626¹ (Rapport onderzoek vloeibaar aardgas (LNG) in Nederland) heeft op 7 februari 1979 mondeling overleg gevoerd met de Minister van Economische Zaken, die zich had doen vergezellen van de heer mr. A. A. T. van Rhijn, plv. directeur-generaal voor de Energievoorziening van het Ministerie van Economische Zaken, en de heer drs. G. H. Ledeboer, hoofd van de afd. Exportkredietverzekering en Investeringsgaranties van het Ministerie van Financiën.

Het mondeling overleg werd gevoerd over de brief van 9 januari 1979 van de Minister van Economische Zaken, die als bijlage I bij dit verslag is gevoegd. Ter voorbereiding van het overleg was een lijst van vragen aan de Regering voorgelegd, waarop vertrouwelijke antwoorden gegeven waren. De lijst van vragen, alsmede een naar het oordeel van de Minister voor openbaarmaking geschikte vorm van antwoorden, zijn als bijlagen II en III bij dit verslag afgedrukt.

De Minister deelde ter inleiding mee dat na de datum van beantwoording van de vragen – 2 februari – weinig nieuws gebeurd was. Het is voor de Nederlandse Regering verstandig in dit onderhandelingsstadium op de achtergrond te blijven. De financiering is in principe een zaak van Sonatrach. Nederlandse banken zijn terughoudend vanwege hun al grote belangen in Algerije. Een dekking van de risico's zal slechts moeilijk gegeven kunnen worden bij ongebonden kredieten, tenzij het een importgarantie zou zijn die te zijner tijd wordt ingelast met het binnenkomend vloeibaar gemaakt aardgas (LNG).

Een lid van de P.P.R.-fractie stelde vast dat de schriftelijke beantwoording erg veel rekening houdt met de commerciële situatie. Is het wellicht zo dat Algerije sterk overweegt Skikda en niet Arzew als inladingshaven aan te wijzen als geen ongebonden kredieten worden verstrekt, wat de transportroute zou verlengen?

Nadere informatie over antwoord II.6 (verzekeraarbaarheid van de veiligheidsrisico's) achtte dit lid gewenst om de mate van onveiligheid beter te leren kennen.

De Minister neemt aan dat de Algerijnse partner zijn verplichtingen zal nakomen, maar feit is dat Sonatrach in wezen nog geen enkele verplichting op zich heeft genomen en dat ons land geen sancties heeft als het contract nu wordt beëindigd.

Op basis van welke gegevens deelt de Nederlandse ambassade mee (antwoord V, 2a, onder 2) dat Sonatrach nastreeft 70 mld. m3 export van LNG te realiseren.

¹ Samenstelling: Portheine (VVD), Van Rossum (SGP), Hermesen (CDA), Epema-Brugman (PvdA), Jansen (PPR), Hartmeijer (PvdA), De Boois (PvdA), Scherpenhuizen (VVD), Van Houwelingen (CDA), Van der Doef (PvdA), voorzitter, Van der Hek (PvdA), Rienks (PvdA), Beumer (CDA), Braams (VVD), Van Dijk (CDA), Eversdijk (CDA), Spieker (PvdA), Lambers-Hacquebard (D'66), Lubbers (CDA), ondervoorzitter, Andela-Baur (CDA), Bolkestein (VVD).

Een lid van de D'66-fractie meende dat zoveel gaande is dat het Rijk zich vanuit een eigen verantwoordelijkheid intensiever met de gang van zaken zou moeten bemoeien dan het geval blijkt te zijn.

Waarom heeft Sonatrach uitstel tot 31 maart gevraagd? Hoe komt het dat dit bedrijf de financiering niet tijdig rond kan krijgen? Men wist toch al lang dat dit geregeld moest worden? Waarom zijn de banken zo huiverig leningen te verstrekken; zien zij buitensporig grote risico's? Antwoord II, 5b, geeft onvoldoende uitleg. Gewoonlijk is toch geen garantie nodig.

Steeds minder wordt duidelijk waarom wij zo overhaast moesten beslissen over de aanlandingsplaats. Welk voordeel heeft dit opgeleverd?

Ten slotte drong dit lid er op aan dat nu meegedeeld zal worden wat de Regering op 15 februari zal doen als de financiering dan nog niet naar tevredenheid van Sonatrach geregeld is.

Een lid van de C.D.A.-fractie was van mening dat de Kamer (commissie) niet moet gaan mee-onderhandelen en had daarom begrip voor de terughoudendheid van de Minister. De uitvoering van het LNG-contract is echter van groot belang voor het te voeren energiebeleid waar de Kamer wel degelijk mee te maken heeft.

Wat zou de betekenis zijn van verder uitstel na 15 februari; wanneer acht Sonatrach de financiering «bevredigend» geregeld?

Opvallend is dat steeds hogere bedragen geraamd worden. Er is nu in antwoord I al sprake van \$ 1700–2000 mln. Wat is het realiteitsgehalte hiervan?

Begrip had dit lid voor de stelling van de Regering dat geen garantie gegeven kan worden voor ongebonden kredieten. In het begin van antwoord II, 5a, is echter aangeduid dat wellicht wel garanties gegeven kunnen worden in bepaalde omstandigheden. Worden hier importgaranties bedoeld? Wat zijn de ervaringen daarmee?

Dit lid was nog steeds blij dat Nederland tijdig een aanlandingsplaats heeft aangewezen. Wat betekent het uitstel echter voor het noorden? De Eemshaven is ook gekozen om een psychologische stimulans te geven, en de onzekerheid neemt dit effect weg. Maakt de omvang van de diverse LNG-contracten in Noordwest-Europa het niet steeds onwaarschijnlijker dat de Eemshaven ook een doorvoerfunctie gaat krijgen?

Een lid van de P.v.d.A.-fractie drong aan op openbaarmaking van de vertrouwelijk gegeven antwoorden. Er is maximale openbaarheid nodig; er lijkt nauwelijks reden voor de vertrouwelijkheid.

De Staat heeft, gezien de antwoorden, slechts één mogelijkheid garantie te verlenen. Er is nu sprake van een importgarantie door de Staat. Kan een technische uiteenzetting gegeven worden over de werking van zo'n garantie? Naast de directe kosten krijgt ons land er nog een extra op geld waardeerbaar risico bij, en daarom wilde dit lid er niet met enthousiasme op reageren. Overweegt de Regering werkelijk een importgarantie af te laten geven?

Waarom is niet een LNG-contract tussen Algerije en de VS tot stand gekomen?

Er is een contract gesloten voor LNG. Het heeft geen zin te proberen dit contract om te zetten in een contract waarbij de aanvoer van het gas per pijpleiding geschiedt. Zijn echter ook nog onderhandelingen gaande over nieuwe pijpleidingcontracten en om welke kubieke-meterprijs gaat het dan?

Tot welk moment wil de Minister eventueel nog verder uitstel geven?

Op welk moment beschouwt hij het contract als beëindigd? Men kan niet doorgaan met voorbereidingen die geld kosten voor aanlanding in de Eemshaven als niet eens vaststaat of er wel LNG zal worden geleverd.

Heeft Skikda, het onaantrekkelijke alternatief voor Arzew, wel voldoende capaciteit als de financiering van de installaties in Arzew niet rond komt? Is de werkelijke keuze niet eerder: verschepping vanuit Arzew of in het geheel geen verschepping naar Nederland?

De Minister van Economische Zaken beklemtoonde dat moeizame commerciële onderhandelingen gaande zijn. De gegeven antwoorden kunnen daarom in dit stadium niet openbaar gemaakt worden.

Nederland heeft uiteraard belang bij het tot stand komen van het contract, maar het is niet zo dat ons land alle risico's op zich kan of moet nemen opdat het contract uitgevoerd wordt. Er wordt daarom wel bezien of enige garantie gegeven kan worden zonder overigens onaanvaardbare risico's te lopen over grotere leningen dan strikt nodig is. De financieringsbehoefte zal zeker van Algerijnse kant nader omschreven moeten worden. Er is zeker geen belangstelling voor het verstrekken van een ongebonden lening, gepaard gaand met herverzekering voor een installatie in Skikda.

Dat voor LNG-transport en -aanleiding het risico verzekerd kan worden staat vast, want dat is al in andere landen geschied.

Verschepping vanuit Arzew zou inhouden dat aanlanding voor 1985 mogelijk is. De voorbereiding voor aanlanding in de Eemshaven moet daarom met spoed doorgaan. Uiteraard zullen geen grote kosten gemaakt worden voordat vaststaat dat het contract uitgevoerd zal worden.

Bij de onderhandelingen moet beseft worden dat beide partijen voordeel uit het contract halen: wij hebben de energie nodig en Algerije de opbrengst.

De Minister achtte het niet ondenkbaar dat nog enig uitstel tot na 15 februari gegeven zou moeten worden, waar de Kamer dan van op de hoogte gesteld zal worden.

Dat Sonatrach onverwacht moeilijkheden heeft gekregen bij de financiering, hangt ten dele samen met de algemeen iets minder gunstige economische ontwikkelingen in de wereld. De Nederlandse banken hebben al eerder veel leningen aan Algerije gegeven.

De VS zagen af van import van Algerijns LNG, mede omdat ook gas uit Mexico aangeboden werd.

Wat de aard van eventueel te verlenen garanties betreft zei de Minister, dat een en ander nog bestudeerd wordt. Ongebonden kredieten zullen echter niet herverzekerd worden. Een vorm van importgarantie biedt wellicht een oplossing als laatste redmiddel. Importgaranties zijn als zodanig een gebruikelijke verzekeringsvorm van de NCM. Meestal gaat het dan om grondstoffen.

De Minister zei nog steeds van mening te zijn dat de onderhandelingspositie van de afnemers versterkt was doordat zij reeds de aanlandingsplaatsen hebben aangewezen. Doorvoer via de Eemshaven, of aanvoer van LNG vanuit andere landen, blijft tot de mogelijkheden behoren. Zeker in de toekomst zal Algerije niet het enige land zijn dat LNG levert aan Noordwest-Europa.

De problemen met gasaanvoer uit Noord-Afrika via pijpleidingen zijn groot en deze aanvoer is zeer kostbaar en ook kwetsbaar. Een pijpleiding voor volgende contracten wordt echter niet bij voorbaat onmogelijk geacht.

Van de zijde van de Minister werd toegevoegd dat de NCM betalingsrisico's verzekert, ook die voor importen. In de handel zijn vooruitbetalingen voor de levering van grondstoffen gebruikelijk. De koper kan zich dan verzekeren tegen het risico van het niet-afleveren van reeds betaalde goederen.

Na deze beantwoording werden nog de volgende vragen vanuit de commissie gesteld.

Een lid van de P.P.R.-fractie vroeg of nader aangegeven kan worden welk verband er is tussen de financieringsregeling die gewenst wordt en de leveringsvoorwaarden in ruime zin en met name het verband tussen het verlenen van importkrediet, de verrekende rente en de prijsvorming.

Een lid van de D'66-fractie was van mening dat het belangrijkste punt is dat wordt vastgesteld op welk tijdstip het contract als opgezegd moet worden beschouwd als men het nog steeds niet eens kon worden. Dit is ook van belang voor het eventueel niet door kunnen gaan van de ontwikkeling in de Eemshaven.

Hebben de banken ook weinig behoefte aan de kredietverzekering omdat zij twijfelen aan de technische en organisatorische capaciteit van Sonatrach en aan de politieke stabiliteit van Algerije?

Tracht Frankrijk vanwege de onregelmatige LNG-aanvoer nog LNG-contracten om te zetten in pijpleidingcontracten? Tracht de Gasunie ook pijpleidinggas uit de USSR te betrekken?

De importgarantie achtte dit lid een oneigenlijk middel omdat het niet gaat om het risico van niet-levering van LNG, maar om de risico's voor leningen aan Sonatrach voor installaties.

Een lid van de C.D.A.-fractie meende dat niet veel verder uitstel mogelijk is. Gezien het belang van de LNG-levering en de belangen van het noorden moet op vrij korte termijn komen vast te staan of er wel of niet Algerijns LNG geleverd zal worden. De overheid zal zich actief moeten betonen om de zaak rond te krijgen, en wel met verscheping uit Arzew.

Dit lid drong erop aan ernaar te streven de aanlanding in de Eemshaven snel op maximumcapaciteit te krijgen, door middel van doorvoer voor derden of door aanlanding van LNG uit andere landen dan Algerije.

Zijn importgaranties alleen een risicodekking, geen financiering in eigenlijke zin?

Een lid van de P.v.d.A.-fractie drong erop aan dat de Minister meedeelt wat de uiterste lengte van eventueel verder uitstel kan zijn.

LNG-aanvoer is van belang voor een goed energiebeleid. Maar de risico's die men verzekert – dat wil zeggen de prijsverhoging per kubieke meter – mogen ook niet te hoog worden.

Hoe ligt het verband tussen de financiering van installaties en een garantie voor import van een produkt vervaardigd met behulp van die installaties?

De Minister zei hierop dat de contractuele leveringsvoorwaarden vaststaan en dat deze geen verband hebben met de financieringsaangelegenheden.

Er bestaat een indirect verband tussen de importgarantie en de financiering van installaties omdat zonder de installatie geen goederen voor export geproduceerd kunnen worden.

De Minister toonde zich niet bereid een uiterste datum te noemen voor het definitief voldoen aan alle contractvoorwaarden. Daarmee wordt onderhandelingsruimte verspeeld. Er moet zo snel mogelijk duidelijkheid komen of Algerije nu wel of niet zal gaan leveren. Eventueel uitstel na 15 februari zal *alleen gegeven worden als er uitzicht bestaat dat in de nieuwe uitstelperiode bevredigende oplossingen gevonden kunnen worden.*

Wat pijpleidingaanvoer betreft deelde de Minister mee dat Frankrijk per schip blijft aanvoeren en dat onregelmatige aanvoer voor Nederland opgevangen kan worden door de eigen gasvoorraad. De Gasunie heeft contacten met vele mogelijke leveranciers van aardgas, zonder dat al een onderhandeling gaande hoeft te zijn.

Het zou niet juist zijn zo snel mogelijk de volledige aanlandingscapaciteit van de Eemshaven te benutten door doorvoer te bevorderen. Beter is mogelijkheden voor aanvoer ten behoeve van eigen gebruik open te houden.

Van de zijde van de Minister werd hierna nog opgemerkt, dat het bij de garanties eigenlijk niet gaat om «Staatsgaranties». In technische zin geeft de NCM een verzekering voor de risico's bij leningen en betalingen. De Staat neemt deze risico's van de NCM in herverzekering.

De voorzitter van de commissie,
Van der Doef

De griffier van de commissie,
Hubert

9 januari 1979

Tijdens het mondeling overleg met de Bijzondere Commissie inzake LNG op 13 december 1978 is door mij toegezegd dat ik de bijzondere commissie zou informeren indien de financiering van de voor de uitvoering van het LNG-contract benodigde installaties niet op de contractueel overeengekomen datum van 31 december 1978 geregeld zou zijn. Ik zou u dan ook willen verzoeken de bijzondere commissie van het volgende in kennis te willen stellen.

Zoals ik tijdens het mondeling overleg op 13 december 1978 reeds mededeelde heeft de kopersgroep (Ruhrgas, Salzgitter en Gasunie) aan Sonatrach zijn bemiddeling aangeboden bij het verkrijgen van ongebonden kredieten ter waarde van ongeveer \$ 250–\$ 500 mln., nodig voor de financiering van de vloeibaarmakingsfabriek LNG-3 in Arzew (Algerije) van waaruit de kopers hopen hun LNG geleverd te zullen krijgen.

Hieruit zijn onderhandelingen voortgevloeid tussen Sonatrach en een aantal Duitse banken over de hoogte van de lening en de leningsvoorwaarden. De belangstelling van de Nederlandse banken om aan deze financieringsoperatie deel te nemen is tot nu toe gering gebleken.

Aangezien deze onderhandelingen nog niet zijn voltooid heeft Sonatrach gevraagd om de datum van 31 december te verschuiven. In antwoord daarop hebben Gasunie – na overleg met mijn departement – en de andere kopers op 29 december 1978 gezamenlijk aan Sonatrach laten weten dat zij bereid zijn de datum waarop partijen elkaar moeten hebben medegedeeld dat de financiering van de voor de uitvoering van het contract benodigde installaties bevredigend is geregeld, te verschuiven van 31 december 1978 naar 15 februari 1979.

Wat betreft de kwestie van de aanwijzing van de los- en laadhaven is door de kopers op 29 december 1978 medegedeeld dat als loshaven voor LNG bestemd voor de Bondsrepubliek Duitsland Wilhelmshaven is aangewezen. Sonatrach heeft zijnerzijds verzocht om uitstel van de datum waarop de laadhaven door Sonatrach moet zijn aangewezen. Gezien het verband dat er bestaat tussen de aanwijzing van de laadhaven en de financiering van de installaties daar, hebben de kopers zich tevens bereid verklaard deze datum te verschuiven van 31 december 1978 naar 15 februari 1979.

De Minister van Economische Zaken,
G. M. V. van Aardenne

Aan de leden en plaatsvervangende leden van de bijzondere commissie 14 626 (LNG)

22 januari 1979

Hierbij bied ik u de lijst van vragen aan die zijn ingebracht ter voorbereiding van het mondeling overleg op 7 februari. Afgesproken is dat beantwoording uiterlijk 2 februari plaats zal vinden.

Vragen ter voorbereiding van een mondeling overleg op 7 februari te 10.30 uur, tussen de bijzondere commissie 14 626 (LNG) en de Minister van Economische Zaken

I. Blijkens de brief van de Minister van Economische Zaken bedraagt de omvang van de door Sonatrach benodigde ongebonden-financieringskredieten \$ 250–\$ 500 mln.; kan een nadere verklaring gegeven worden van de grote marge in de gevraagde kredieten?

Kan thans het bedrag waarvoor Sonatrach nog financiering zoekt nader worden gepreciseerd? Geldt nog steeds het in het mondeling overleg van 12 december 1978 meegedeelde, dat het benodigde bedrag eerder bij de \$ 500 dan bij de \$ 250 mln. ligt? Gaat het nog steeds om ongebonden kredieten? Welke betekenis moet in dit verband worden gehecht aan berichten, dat sprake zou kunnen zijn van Franse financiering maar dan in de vorm van gebonden kredieten?

II. 1. Kan inzicht worden gegeven in de achtergronden van het gering blijven van de belangstelling van de Nederlandse banken tot nog toe? Is deze belangstelling geringer dan die van buitenlandse banken en zo ja, waarin schuilt dan de oorzaak van het verschil in animo?

2. Zijn alle Nederlandse banken benaderd om mee te doen aan de financiering van LNG-3 in Arzew?

3. Kan nadere informatie worden gegeven over de bemiddeling bij het zoeken naar financiering door de kopersgroep, met name over de positie van de Gasunie daarin? Is de Gasunie ook betrokken bij deze bemiddeling waar het gaat om Duitse banken? Bemiddelt de kopersgroep ook bij contacten met andere dan Nederlandse of Duitse banken? Wat heeft deze bemiddeling tot nog toe ingehouden; ging het om het actief helpen zoeken van financieringsmogelijkheden of was de bemiddeling meer van passieve aard?

4. Onder welke voorwaarden – en tot welk bedrag – zijn de banken bereid mee te doen aan een financiering?

5a. Indien onder de voorwaarden hoort een garantie van de rijksoverheid, is de Regering daartoe dan bereid en zo ja, onder welke voorwaarden? Is het juist dat, waar het om ongebonden kredieten gaat, het verlenen van exportkredietgaranties niet aan de orde is (er is geen sprake van export van Nederlandse producten) en daarmee ook een staatsgarantie via de NCM (Ned. Credietverzekerings Maatschappij) niet voor de hand ligt? Kan ook overigens de rol van de NCM in dezen worden toegelicht? Zo toch van enigerlei overheids-garantie sprake zou kunnen zijn, welke constructie zou daaraan dan ten grondslag moeten liggen?

b. Kan worden toegelicht waarom Nederlandse banken hun bereidheid krediet te geven voor de Algerijnse LNG-investeringen koppelen aan de eis van volledige staatsgarantie door de Nederlandse overheid en dus kennelijk een extra zekerheid noodzakelijk achten? Is hierbij, los van financiële aspecten als zodanig, ook van betekenis een gebrek aan vertrouwen in de Algerijnse competentie ten aanzien van de benodigde technische en infrastructurele voorzieningen (zoals met name in Frankrijk een punt van overweging zou zijn, gezien de daar opgedane ervaringen met de Algerijnse leveranties)? In hoeverre speelt de Algerijnse politieke situatie een rol?

6. Welke rol speelt de verzekeraarbaarheid van de risico's bij LNG-productie en -transport ten aanzien van de bereidheid tot financiering? Wie draagt dit risico bij transport: in alle gevallen de afnemer (gezien de levering free on board), of Sonatrach ingeval het vervoer in een Algerijns schip plaatsvindt? Staat de mogelijkheid tot het onderbrengen van de risicoverzekering reeds vast?

III. 1. Waarom moest Nederland reeds eind oktober een loshaven aanwijzen en de andere kopers pas op 29 december?

2. Moet, nu blijkens de noodzaak van uitstel er in elk geval belemmeringen zijn bij de financiering, niet minstens geconcludeerd worden dat de problemen die daarbij in oktober bestonden de afgelopen twee maanden niet tot oplossing konden worden gebracht; liggen deze belemmeringen naar het oordeel van de Regering in hoofdzaak aan de kant van de (Nederlandse of buitenlandse) financieringsinstellingen of vloeien ze ook voort uit de opstelling van Algerijnse zijde? Op welke gronden zou moeten worden aangenomen, dat belemmeringen die in november en december niet konden worden overwonnen, in de navolgende zes weken wel weggenomen zouden kunnen worden?

3. Is de voorbereiding voor aanlanding in Nederland gestopt, gezien de onzekerheid over het nakomen van het contract?

IV. 1. Ligt aan de verschuiving van de contractdatum van 31 december 1978 naar 15 februari 1979 waar het de financiering van de installaties betreft, de verwachting van de gaskopers ten grondslag, dat de lopende onderhandelingen met positief resultaat zullen worden afgesloten?

2. Indien vraag IV.1 ontkennend moet worden beantwoord, op grond van welke overwegingen is dan een verschuiving van de contractdatum met 6 weken door de gaskopers voorgesteld? Om welke uitsteltermijn was overigens door Sonatrach gevraagd?

3. Is dit uitstel van 6 weken het laatste uitstel dat aan Sonatrach verleend wordt?

V. 1. Betekent het verzoek van uitstel tot aanwijzing van de laadhaven door Sonatrach, en het verband tussen de aanwijzing van de laadhaven en de financiering, dat bij het niet verkrijgen van financieringsmiddelen voor de LNG-3-haven Skikda zal worden aangewezen als laadhaven binnen het bestaande contract?

2. Heeft de Regering zich inmiddels zelf rechtstreeks op de hoogte gesteld van de Algerijnse opstelling; zo nee, is zij dan voornemens dit op korte termijn te doen?

a. Dient niet met name te worden nagegaan in hoeverre de waarschijnlijkheid dat bij nieuwe gascontracten gezien de financiële problemen er een voorkeur voor leverantie per pijp zal bestaan, ook al van betekenis kan zijn voor de thans aan de orde zijnde leverantie?

b. Is bij de besprekingen tussen Sonatrach en de gasinkoopcombinatie gebleken, dat Sonatrach een omzetting van het LNG-contract in een nieuw buisleidinggascontact preferereert?

c. Wordt met Sonatrach onderhandeld over omzetten van het contract in een «pijpleidingencontract»?

d. Is die behoefte tot heronderhandelen er van de kant van Sonatrach, resp. van de Gasunie, resp. van de Duitse kopers?

3a. Heeft Sonatrach na het afsluiten van het nu aan de orde zijnde contract, nog nieuwe vloeibaar-aardgascontracten afgesloten? Zo ja, met welke maatschappijen en/of landen, in welke hoeveelheden en waar zal dit vloeibaar aardgas geladen, resp. gelost worden? Wanneer vangen deze contracten aan?

b. Zijn er sinds eind oktober jl. nog vloeibaar-aardgascontracten opgezegd?

VI. 1. Is de Minister van Economische Zaken bereid de Kamer te informeren over de stand van zaken met betrekking tot het contract tussen Sonatrach en de gasinkoopcombinatie, zo spoedig mogelijk na 15 februari 1979?

2. Wat is de Regering voornemens te doen indien op 15 februari de zaak wederom niet rond blijkt te zijn? Heeft de Regering zich reeds beraden over de mogelijkheid dan alternatieven als ruil met Italië opnieuw uitstel te verlenen?

VII. Zijn Nederlandse industrieën geïnteresseerd in de productie/engineering van de instanties in Arzew? Zo ja, onder welke voorwaarden?

Aan de voorzitter van de Bijzondere Commissie inzake LNG van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

's-Gravenhage, 2 februari 1979

In antwoord op de brief van 22 januari 1979 van de griffier van uw commissie, doe ik u hierbij ter vertrouwelijke¹ kennisneming aan de leden van uw commissie toekomen de antwoorden op de vragen gesteld ter voorbereiding van het mondeling overleg op 7 februari a.s. Voor zover nodig zijn de antwoorden opgesteld in overleg met het Ministerie van Financiën.

De Minister van Economische Zaken,
G. M. V. van Aardenne

¹ De vertrouwelijkheid is op 22 februari opgeheven.

Beantwoording van vragen gesteld ter voorbereiding van mondelinge overleg met de Bijzondere Commissie inzake LNG op 7 februari 1979

Bij onderstaande beantwoording van de vragen gesteld ter voorbereiding van het mondelinge overleg met de Bijzondere Commissie inzake LNG op 7 februari 1979 dient in het algemeen opgemerkt te worden dat de vragen veelal betrekking hebben op nog aan de gang zijnde onderhandelingen tussen – veelal particuliere c.q. buitenlandse – ondernemingen, waar de Nederlandse Regering niet of slechts zeer indirect bij betrokken is en waarover de Nederlandse Regering derhalve slechts met grote voorzichtigheid en zorgvuldigheid mededelingen kan doen, indien en voor zover zij al van verloop en resultaat van deze onderhandelingen op de hoogte is. Het zal duidelijk zijn dat dit gegeven beperkingen oplegt bij de beantwoording van de schriftelijke vragen. Ten einde misverstanden te voorkomen zij er voorts op gewezen dat op grond van het tussen Sonatrach en Gasunie/Ruhrgas/Salzgitter gesloten LNG-contract de kopergroep geen verplichtingen heeft met betrekking tot de financiering van de installaties die nodig zijn voor de uitvoering van het contract door Sonatrach. Wel bevat het contract een bepaling dat de financiering van deze installaties op een naar het oordeel van Sonatrach bevredigende manier door Sonatrach geregeld moet zijn. In verband daarmee heeft de kopergroep op verzoek van Sonatrach bemiddeld bij het onderzoek naar financieringsmogelijkheden voor Sonatrach.

I. Allereerst zij opgemerkt dat Sonatrach bezig is aan de uitvoering van een zeer omvangrijk ontwikkelingsprogramma tot exploitatie van de Algerijnse olie- en gasvoorkomens. Algerije streeft ernaar in 1985 een productie van circa 100 mld. m³ aardgas te bereiken, waarvan 70 mld. m³ per jaar voor export, 22 mln. ton condensaat en 12 mln. ton LPG. De hiervoor benodigde investeringsbedragen zijn zeer groot en zullen voor een groot deel op de internationale kapitaalmarkt moeten worden geleend. Een deel van de benodigde bedragen is bestemd voor de derde vloeibaarmakingsinstallatie (LNG-3) in Arzew, van waaruit naast andere maatschappijen – de capaciteit zal ongeveer 15 mld. m³ per jaar worden – ook Gasunie 4 mld. m³ per jaar in de vorm van LNG geleverd hoopt te krijgen.

In de besprekingen tussen Sonatrach en kopers (Gasunie en Ruhrgas/Salzgitter) over de door de laatsten te verlenen bemiddeling voor het verkrijgen van ongebonden kredieten ten behoeve van de LNG-3-installatie zijn bedragen genoemd van aanvankelijk \$ 250 mln., later \$ 500 mln. Het is de Regering niet bekend waarom het eerder genoemde bedrag later verdubbeld is. Inmiddels is echter van de Nederlandse Ambassade te Algiers vernomen en ook uit berichten in de pers gebleken dat Sonatrach medio januari jl. een contract heeft gesloten met een Frans-Italiaanse combinatie Technip-ENI voor een deel van de bouw van de LNG-3-fabriek, met name het vloeibaarmakingsgedeelte, waarbij tevens met Franse banken financieringsovereenkomsten zijn aangegaan.

In het kader van deze laatste overeenkomsten zou Sonatrach gebonden kredieten krijgen ter waarde van ongeveer \$ 600 à 700 mln. en ongebonden kredieten ter waarde van \$ 400 mln. Daarnaast is in sommige berichten sprake van nog andere gebonden kredieten voor deze installatie. De kosten van het totale project worden geschat op \$ 1700-2000 mln. Op grond van deze gegevens mag worden aangenomen dat tegelijk met het contract met Technip-ENI Sonatrach een groot deel van de financiering rond heeft gekregen.

Bij de opstelling van de antwoorden op deze vragen was nog niet bekend of de financiering van de LNG-3-fabriek naar het oordeel van Sonatrach voldoende geregeld was. Voor zover bekend worden de onderhandelingen tussen Sonatrach en enkele Duitse banken over ongebonden kredieten voortgezet.

II. 1. Wat betreft de bereidheid van de Nederlandse banken tot financiering van de LNG-installaties kan erop worden gewezen dat het Nederlandse bankwezen bereid is gebleken tot financiering voor zover het Nederlandse

bedrijfsleven hierbij betrokken is. Dit geldt ook voor de exportkredietverzekering. De benaderde Nederlandse banken vinden echter het risico van een ongebonden krediet zonder een volledige staatsgarantie te groot, waarbij wellicht mede een rol speelt de omvang van de reeds uitstaande vorderingen op Algerije. Wat betreft de animo van buitenlandse banken voor het verstrekken van leningen ten behoeve van de financiering van de LNG-3-installatie in Arzew kan er onder verwijzing naar het antwoord op vraag I op gewezen worden dat Franse banken kennelijk bereid zijn ook ongebonden en niet door de staat gegarandeerde kredieten aan Sonatrach te verstrekken.

Dat de Franse banken in het onderhavige geval bereid zouden zijn ook ongebonden kredieten te verstrekken kan enerzijds verklaard worden uit het feit dat tegelijkertijd een belangrijk contract werd gesloten met Franse industrieën en anderzijds op grond van de politieke aspecten verbonden aan deze financieringsovereenkomst. Immers de verhouding, die tussen Frankrijk en Algerije bestaat en die zeker een bijzonder karakter heeft is een belangrijk politiek gegeven.

Wat betreft de Duitse banken zij vermeld dat voor zover bekend de onderhandelingen tussen Sonatrach en enkele Duitse banken nog voortduren. Dat Duitse banken kennelijk wel belangstelling tonen voor een financieringsovereenkomst zou zeer in het algemeen verklaard kunnen worden uit het feit dat de grote Duitse banken groter en kapitaalkrachtiger zijn dan de grote Nederlandse banken.

2. Enkele grote internationaal georiënteerde Nederlandse banken zijn informeel door Gasunie benaderd.

3. Uit hoofde van het contract hebben de kopers geen verplichting om bij te dragen aan de voor de uitvoering van het contract benodigde financiering van installaties in Algerije. Wel bevat het contract een bepaling dat naar het oordeel van de verkoper de financiering van de installaties in Algerije bevredigend moet zijn geregeld. Bemiddeling, overigens op verzoek van Sonatrach, bij het onderzoek naar financieringsmogelijkheden voor Sonotrach door de kopers (Gasunie en Ruhrgas/ Salzgitter) heeft zich daarom beperkt tot het informeel benaderen van enige banken in Nederland en in de Bondsrepubliek Duitsland met de vraag of men bereid zou zijn met Sonotrach in onderhandeling te treden over het verstrekken van ongebonden leningen ten behoeve van de LNG-3-fabriek te Arzew. Daarnaast heeft Gasunie de Nederlandsche Credietverzekering Maatschappij (NCM) benaderd met de vraag welke soort kredietverstrekkingen aan Sonatrach in aanmerking zouden komen voor een kredietgarantie door de Nederlandse Staat.

4. Voor zover bekend zijn de benaderde banken slechts bereid aan ongebonden financiering mee te doen als onder meer de Nederlandse Staat de terugbetaling van de leningen in welke vorm dan ook, voor 100% garandeert.

5a. Wat betreft het eerste deel van de vraag zij opgemerkt dat het de Regering bij de beantwoording van deze vragen niet bekend was of Sonatrach na het aangaan van de in het antwoord op vraag I vermelde financieringsovereenkomst met Franse banken nog behoefte heeft aan aanvullende kredieten voor de financiering van de LNG-3-installatie in Arzew, en zo ja, voor welk bedrag en in welke vorm. Zolang deze gegevens ontbreken is het voor de Regering moeilijk om aan te geven of, en zo ja onder welke voorwaarden zij eventueel bereid is garanties te geven. Het is inderdaad juist dat de Nederlandse Staat geen garanties verleent indien er geen directe band bestaat tussen de te garanderen kredieten en de export van Nederlandse goederen of eventueel de import van buitenlandse goederen in Nederland. Bij ongebonden kredieten is een dergelijke relatie niet aanwezig zodat een staatsgarantie in dit kader niet tot de mogelijkheden behoort. Ongebonden kredieten, voor zover verstrekt door het particuliere bankwezen worden beschouwd als een bancaire risico. De rol van de Nederlandsche Credietverzekering Maatschappij is enerzijds een adviserende, zowel voor wat betreft de Staat als het betrokken bedrijfsleven en anderzijds een uitvoerende voor zover het gaat om de eventuele verzekering van het krediet. In het onderhavige geval zou even-

tueel gedacht kunnen worden aan een importgarantie door de Staat. Daarvoor is het echter noodzakelijk dat er een direct verband bestaat tussen de LNG-leveranties en de aflossing van het krediet, terwijl de krediettermijn moet zijn afgestemd op de aard van de te leveren goederen.

5b. De eis van volledige staatsgarantie hangt waarschijnlijk samen met de beoordeling door de banken van de risico's die zij in het onderhavige geval zouden lopen en de reeds op Algerije uitstaande vorderingen.

6. Het is de Regering niet gebleken dat de verzekeraarbaarheid van de veiligheidsrisico's bij LNG-productie en -transport een rol speelt bij de bereidheid tot financiering. In dit verband zij opgemerkt dat het in dit geval gaat om de financiering van de LNG-3-fabriek en niet van transport van LNG. De risico's tijdens de productie zijn voor rekening van de leverancier Sonatrach (levering «free on board»). Het risico voor schade aan of tenietgaan van het schip wordt verzekerd door de betreffende scheepseigenaar. Tenietgaan van de lading wordt door de charterer (Gasunie, c.q. Ruhrgas/Salzgitter) verzekerd. Verwacht mag worden dat de verzekering van de wettelijke aansprakelijkheid geregeld zal kunnen worden via de geeignende kanalen.

III. 1. In de eerste plaats betekende de datum van 31 oktober 1978 een contractuele verplichting voor Gasunie. De Regering wenste, indien dat mogelijk was, de Gasunie in staat te stellen aan deze contractuele verplichting te voldoen.

In de tweede plaats was er naar het oordeel van de Regering geen reden om de beslissing over de plaats van aanlanding uit te stellen. Alle relevante aspecten waren uitgebreid onderzocht.

In de derde plaats was er voor de Regering het onderhandelings tactische argument dat Gasunie, c.q. de kopersgroep sterker zou staan in de onderhandelingen met Sonatrach over de laadhaven. Immers Sonatrach zou eerder geneigd kunnen zijn zaken te doen met kopers die hun loshaven reeds aangewezen hadden. Naar het oordeel van de Regering betekende aanwijzing van de Eemshaven op 31 oktober 1978 een vergroting van de kansen van de kopersgroep om uit Arzew geleverd te krijgen.

2. Het zal duidelijk zijn dat onderhandelingen over financieringsvoorwaarden voor de zeer aanzienlijke bedragen nodig voor een project van deze omvang zeer gecompliceerd zijn en veel tijd vergen. De in het antwoord op vraag I genoemde financieringsovereenkomst tussen Sonatrach en Franse banken en de nog aan de gang zijnde onderhandelingen met enkele Duitse banken wettigen de conclusie dat Sonatrach bij het verkrijgen van de financiering goede voortgang maakt, hoewel een verzoek tot verschuiving van de datum van 15 februari 1979 niet kan worden uitgesloten. Voor het overige zij verwezen naar het op vraag I gegeven antwoord.

3. Aangezien de Regering er niet van uitgaat dat Sonatrach zijn verplichtingen voortvloeiend uit het LNG-contract met Gasunie niet zal nakomen is de voorbereiding van de uitvoering van het contract aan Nederlandse zijde normaal doorgegaan. Zo worden alle voorbereidingen voor de aanleg van de terminal zowel door de autoriteiten in Groningen als door de Gasunie met kracht voortgezet.

IV. 1 en 2. Ja; bovendien ligt hieraan ten grondslag de wens van de kopers dat de financiering snel rondkomt. Door Sonatrach was om uitstel tot 31 maart 1979 gevraagd.

3. Indien afronding van de door Sonatrach met financieringsinstellingen gevoerde onderhandelingen nog enig uitstel vergt zie ik in beginsel geen reden om dat niet te verlenen, met name als dat de aanwijzing van Arzew als laadhaven kan bevorderen. Zie echter voorts het antwoord op de vragen VI 1 en 2.

V. 1. Wanneer de financiering voor LNG-3 in Arzew niet op voor Sonatrach bevredigde wijze kan worden geregeld, bestaat inderdaad de mogelijkheid, dat Skikda en niet Arzew als laadhaven voor de kopersgroep wordt aangewezen.

2a. De Regering heeft zich niet rechtstreeks op de hoogte gesteld van de Algerijnse opstelling en zij is ook niet van plan dit op korte termijn te doen. De redenen hiervoor zijn:

1. De Regering heeft geen enkele aanleiding te twifelen aan de bereidheid van Sonatrach het LNG-contract met Gasunie en Ruhrgas/Saltzgitter volledig na te komen. Het feit dat Sonatrach nog in oktober en december vorig jaar nieuwe LNG-contracten heeft afgesloten sterkt de Regering in haar opvatting dat Algerije haar beleid gericht op export van maximaal 70 mld. m³ in de vorm van LNG voorlopig voortzet (een uitzondering hierop vormt het contract van 12 mld. m³ met Italië dat geleverd zal worden via de Middellandse Zeeleiding en mogelijke andere contracten met Zuidoepese landen waarbij van deze leiding gebruik zal worden gemaakt). Bovendien zij gewezen op het vermelde akkoord tussen Sonatrach en Franse banken. Volledigheidshalve zij in dit verband opgemerkt dat Sonatrach voor uitvoer van aardgas boven het gestelde maximum van 70 mld. m³ – hetgeen alleen zal geschieden na nieuwe gasvondsten – vermoedelijk een voorkeur voor uitvoer van pijpleidinggas heeft.

2. De Regering wordt regelmatig op de hoogte gehouden door de Nederlandse Ambassade te Algiers over door Sonatrach afgesloten gasexportcontracten en de uitvoering daarvan. Ondermeer heeft de ambassade onlangs nog medegedeeld dat Sonatrach er naar streeft het genoemde 70 mld. m³-exportmaximum in de vorm van LNG-export te realiseren.

2b. t/m d. Er is nooit sprake van geweest dat Sonatrach het bestaande LNG-contract met de kopersgroep zou wensen om te zetten in een pijpleidingcontract. Evenzo heeft de kopersgroep een dergelijke wens nooit gesteld. Er wordt hierover dus ook niet onderhandeld.

3a. Sonatrach heeft na het sluiten van het contract met Gasunie en Ruhrgas/Saltzgitter op 30 juni 1977 nog de volgende LNG-contracten afgesloten:

1. Zomer 1977, met de Westduitse maatschappijen Thyssengas en BEB voor 4 mld. m³ per jaar. Aanlanding voorzien in 1985, vermoedelijk in Wilhelmshaven. Dit contract heeft reeds de goedkeuring van de betrokken overheidsinstanties gekregen.

2. Oktober 1978, met de Zweedse maatschappij Swedegas voor 2 mld. m³ per jaar. Aanlanding voorzien rond 1985, vermoedelijk aan de Zweedse Zuidwestkust of Wilhelmshaven.

3. December 1978, met de Westduitse maatschappij Deutsche BP voor 4,5 mld. m³ per jaar. Aanlanding voorzien rond 1985, vermoedelijk in Wilhelmshaven.

3b. Sinds oktober 1978 zijn geen LNG-contracten, afgesloten met Sonatrach, opgezegd. Wel is in december 1978 door de Amerikaanse federale autoriteiten de gevraagde toestemming geweigerd aan de Amerikaanse maatschappijen El Paso Natural Gas Company en Tenneco LNG Incorporated om in totaal 20 mld. m³ per jaar in de vorm van LNG uit Algerije te importeren. Hiermede werd door Sonatrach reeds sinds begin 1978 min of meer rekening gehouden.

VI. 1 en 2. Aan de hand van een beoordeling van de rond 15 februari 1978 ontstane situatie zal ik mij nader beraden over de dan te nemen stappen.

VII. Ja; het is mij bekend dat enkele Nederlandse bedrijven al enige tijd in onderhandeling zijn met Sonatrach over de mogelijke levering van onderdelen van het LNG-3-project. In dit verband zij opgemerkt dat voor de bouw van de LNG-2-installatie belangrijke opdrachten door deze Nederlandse bedrijven zijn verworven. De hiermee verbonden aanvragen voor exportkredietverzekeringen zijn door de Staat op de normale voorwaarden gehonoreerd. Industriële bedrijven delen in het algemeen hun voorwaarden niet aan mij mede. Overigens staat de interesse van Nederlandse bedrijven om ingeschakeld te worden bij de bouw van de LNG-3-installatie los van de wens van Sonatrach om ongebonden kredieten te verkrijgen ten behoeve van de financiering van deze installatie.